

اداره کل موزه‌ها پس از انقلاب اسلامی

یگانة رضوی - جنت مظلوم

با تأسیس اداره موزه‌ها و فرهنگ عامه، در سال ۱۳۳۵، در اداره کل هنرهای زیبا، مدیریت موزه‌های کشور متمرکز شد و در بدو تأسیس، موزه مردم‌شناسی تهران «کاخ ایبض» و موزه هنرهای ملی را در بر گرفت. به دنبال آن، در سال ۱۳۳۸، موزه هنرهای تزیینی، موزه آبادان و موزه قزوین تأسیس شدند. دیری نپایید که این اداره، عنوان اداره کل موزه‌ها و فرهنگ عامه را به خود گرفت. در سال ۱۳۴۳، پس از تأسیس وزارت فرهنگ و هنر، بخش فرهنگ عامه از آن جدا شد و بخش بناهای تاریخی اداره کل باستانشناسی بدان پیوست، و «اداره کل موزه‌ها و حفظ بناهای تاریخی» نامیده شد.

در سال ۱۳۵۲، گسترش حجم برنامه‌ها، تغییرات وسیعی را در سازمان اداره کل موزه‌ها و حفظ بناهای تاریخی ایجاد کرد، و اداره کل موزه‌ها از اداره حفظ بناهای تاریخی جدا شد و به طور مستقل با عنوان «اداره کل موزه‌ها» به فعالیت پرداخت و به عضویت شورای بین‌المللی موزه‌ها (آیکوم) درآمد.

موزه هنرهای تزیینی ایران، موزه مردم‌شناسی، موزه صبا و موزه هنرهای ملی و حدود ۲۰ موزه در شهرستانها، تابع این اداره کل بودند. پس از انقلاب اسلامی، از اواخر سال ۱۳۵۸، همزمان با ادغام وزارت فرهنگ و هنر و وزارت فرهنگ و آموزش عالی، موزه کاخ مرمر، موزه فرش ایران، موزه رضا عباسی، موزه آبگینه و سفالینه‌های ایران (فرهنگ سرای نوبهار)، موزه هنرهای معاصر، موزه نگارستان، مجموعه فرهنگسرای نیاوران و مجموعه فرهنگی آزادی نیز زیر پوشش اداره کل موزه‌ها قرار گرفت.

از نیمه اول سال ۱۳۵۹، کاخهای سعدآباد و نیاوران نیز، به منظور تبدیل به کاخ - موزه، به این اداره کل واگذار شد.

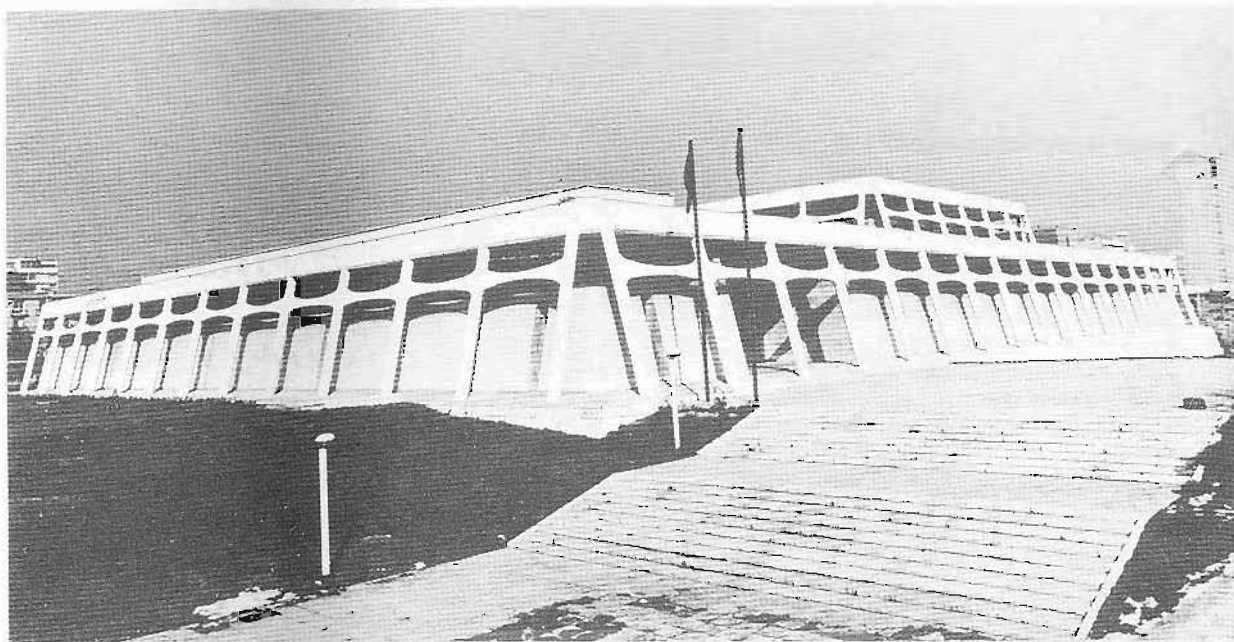
در نیمه دوم سال ۱۳۶۰، اداره کل موزه‌ها و موزه‌های تابعه آن - به استثنای موزه مردم‌شناسی تهران، کاخ رامسر و کاخ استانداری زاهدان - زیر پوشش وزارت ارشاد اسلامی قرار گرفت، و در سال ۱۳۶۴ موزه هنرهای معاصر، مجموعه فرهنگی آزادی،

فرهنگسرای نیاوران، مجموعه فرهنگسرای نوبهار و موزه صبا به معاونت هنری وزارت ارشاد اسلامی منتقل شدند.

اداره کل موزه‌ها از نظر ارائه خدمات، در زمینه آموزش، نیروی متخصص، تهیه انتشارات و خدمات فنی با موزه‌های شهرستانها همکاری داشته است.

در طول این مدت، علاوه بر تأمین نیروی متخصص، برای موزه‌های شهرستانها و همکاری در زمینه آموزش و انتشارات، صورت برداری و قیمت گذاری کلیه اموال کاخهای سعدآباد و نیاوران، تبدیل چهار کاخ به کاخ - موزه، تأمین نیروی انسانی و همکاری همه جانبه در تشکیل موزه نظامی نیز، از جمله فعالیت‌های اداره کل موزه‌ها بوده است.

در سال ۱۳۶۱، مجموعه فرهنگی سعدآباد و نیاوران از اداره کل موزه‌ها جدا شد و به نام اداره کل کاخها شروع به فعالیت کرد. از آن پس، اداره کل موزه‌ها با سازمان جدید، که در بهمن ماه سال ۱۳۶۱ به تصویب رسید، با تشکیلاتی گسترده

موزه فرش ایران

حال آنکه به گونه‌ای اختصاصی نیز وظایفی را به عهده دارند: گروه آموزش و انتشارات دو وظیفه مهم و عمده به عهده دارد که عبارتند از:

- ۱- آموزش ضمن خدمت موزه- داران و راهنمایان موزه.
- ۲- چاپ و انتشار نشریات تخصصی فرهنگی، به منظور آشنا کردن مردم با میراث فرهنگی به ویژه آنچه در موزه‌های کشور هست.

تشکیل سه دوره کلاس آموزش موزه‌داری و راهنمایی موزه، براساس نیازهای آموزشی موزه‌ها، با تدریس ۱۸ ماده آموزشی، و نیز همکاری با موزه‌های تابعه در برگزاری کلاسهای آزاد هنری، از فعالیتهای آموزشی این گروه بوده است. انتشارات نیز که همچنان جنبه‌های آموزشی را حفظ می‌کند، از دیگر تلاشهای این گروه است و در این راستا تاکنون هفت شماره مجله موزه‌ها (که نخستین

به فعالیت خود در زمینه حفظ و حراست آثار و اشیاء باستانی و هنری قدیم و جدید به طریق علمی، تهیه و اجرای طرحهای تحقیقاتی و برنامه‌ریزی جهت گسترش موزه‌های موجود، برقراری ارتباط فرهنگی با مؤسسات علمی و پژوهشی، گردآوری و نگهداری آثار موزه‌ای، طبقه‌بندی علمی آنها و ... ادامه داد.

اداره کل موزه‌ها در دو بخش ستاد مرکزی و موزه‌های تابعه، به فعالیتهای فرهنگی می‌پردازد که عمدتاً رابطه منسجم و تنگاتنگی با یکدیگر دارند. ستاد مرکزی اداره کل علاوه بر اداره امور عمومی، دارای بخشهایی است که گروههایی کارشناسی را زیر عنوان گروه آموزش و انتشارات، گروه پژوهش و برنامه‌ریزی و تدارک مواد موزه‌ای و گروه خدمات فنی و گنجینه و آرشیو مرکزی را در برمی‌گیرند. این گروههای کارشناسی، همواره در رابطه‌ای مداوم و متقابل با یکدیگرند،

موزه هنرهای تزیینی

به موزه دیگر، یا از مجموعه‌های خصوصی به موزه و امثال آن نیز می‌توان اشاره کرد.

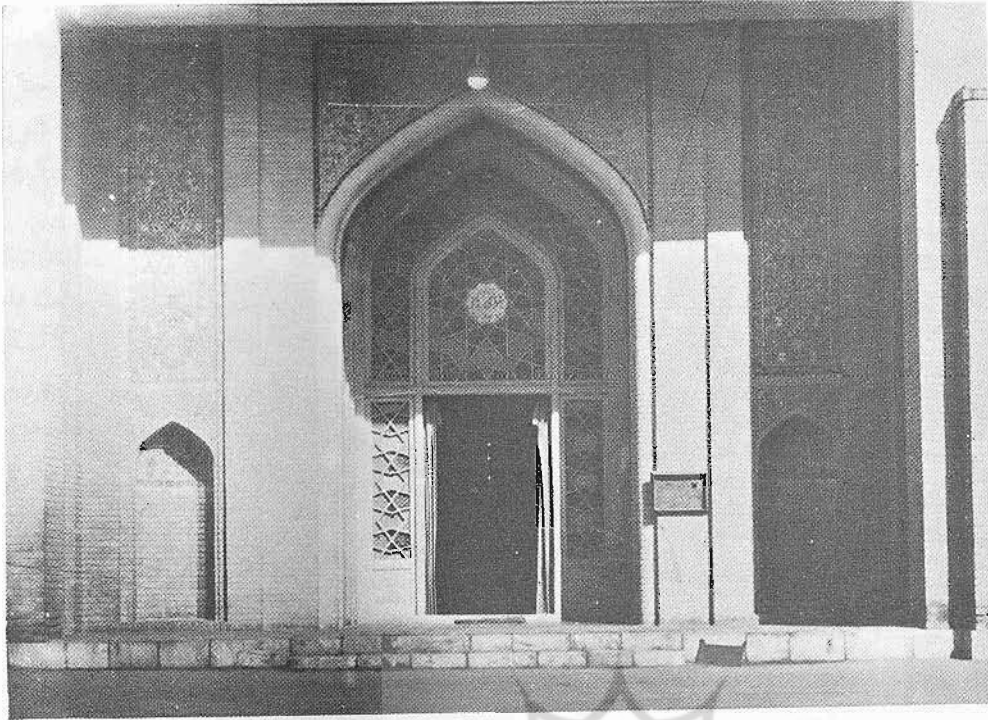
گروه پژوهش اداره کل موزه‌ها دارای کتابخانه‌ای است که هم‌اکنون بیش از ۴۰۰۰ جلد کتاب دارد که مورد استفاده پژوهشگران قرار می‌گیرند.

گروه خدمات فنی به منظور گسترش بنیادهای فرهنگی و تأمین امکانات لازم برای افزایش اندوختن های ذهنی مردم، و نیز جهت تحقق

شماره آن به علت نایاب شدن تجدید چاپ شد، حدود ۲۰ پرشور، سه راهنمای موزه و شماری کتاب و کارت پستال و پوستر چاپ شده است. تعدادی کتاب و مقاله ترجمه شده نیز برای چاپ در این گروه آماده است که به موقع در دسترس عموم قرار خواهد گرفت.

گروه پژوهش و برنامه‌ریزی و

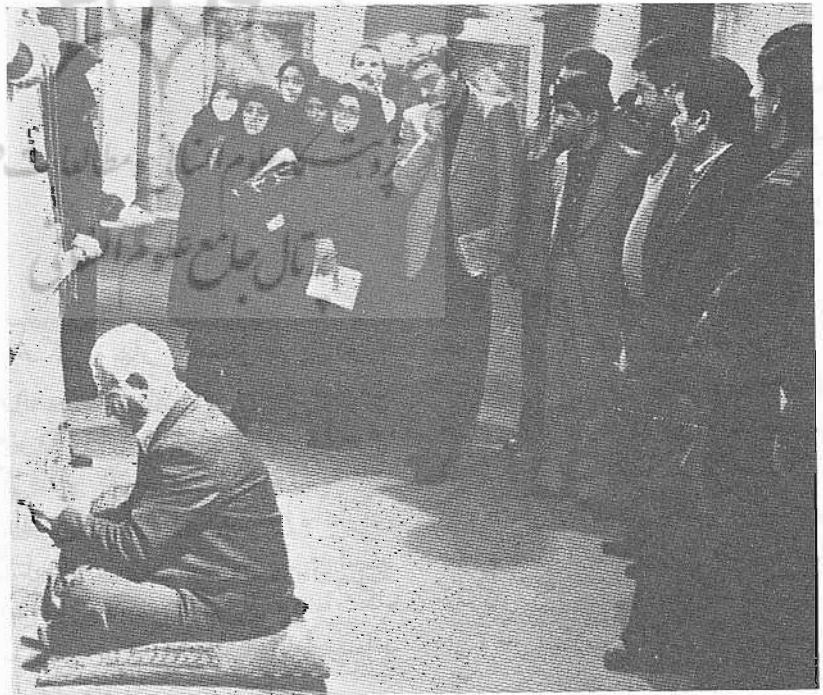
تدارك مواد موزه‌ای به منظور بررسی و مطالعه در زمینه‌های موزه‌ای و انتشار پژوهشها برای آشنایی همکاران موزه‌ها و علاقه‌مندان دیگر تشکیل شده است، که وظیفه مهم برگزیدن مواد موزه‌ای جهت گسترش و تجهیز موزه‌های موجود و برپایی موزه‌های جدید را نیز به عهده دارد. گروه پژوهش در زمینه وظایف خویش تاکنون به فعالیتهایی دست یازیده است که عمدتاً با توفیق همراه بوده‌اند. تشکیل مرکز اسناد در کتابخانه اداره کل موزه‌ها، که تاکنون بیش از ۱۰۰۰ برگ اسناد مربوط به موزه‌ها را گردآوری کرده است، از جمله تلاشهای این گروه است. برنامه‌ریزیهای دیگر این گروه، در جهت تجهیز و ایجاد موزه‌ها و تشکیل نمایشگاهها در تهران و شهرستانها بوده است، که بیش از پانزده مورد عمده را دربرمی‌گیرد. در راستای تدارك مواد موزه‌ای نیز فعالیتهای این گروه چشمگیر است و در حال حاضر بیش از ۱۰۰۰۰ قلم آثار موزه‌ای در آرشیو مرکزی این اداره کل گردآوری شده است. این آثار پس از مطالعه، بررسی و طبقه‌بندی علمی، متناسب با اهداف هر يك از موزه‌ها، به منظور تجهیز و تکمیل آنها، بدکار خواهند رفت. علاوه براین، به سی و سه مورد نقل و انتقال اشیاء از موزه‌ای

بازدید از موزه فرش ایران
(کلاسهای آموزش موزه‌داری و راهنمایی موزه)

بخشیدن به هدفهای مورد نظر در راه تجهیز و تکمیل موزه‌ها و آرایش آنها، همچنین تأمین و راه‌اندازی تأسیسات ضرور در موزه‌ها به وجود آمده است. فعالیت‌های این گروه همانند گروه‌های دیگر اداره کل نه تنها در مواردی که به اداره کل موزه‌ها مربوط بوده است انجام پذیرفته، بلکه بسیاری از مجموعه‌ها، کاخها و موزه‌های بی‌ارتباط به اداره کل نیز از تلاش‌های این گروه سود جست‌ه‌اند. نزدیک به سی مورد از تلاش‌های این گروه را در گزارشی که اخیراً تهیه شده است برشمرده‌اند که به منظور دوری از اطالۀ کلام از درج آنها می‌گذریم.

موزه‌های وابسته به اداره کل

مشبك و معرق، روغنی، آثار فلزی و اشیاء زینتی و نیز شیشه عرضه شده است. طبقه سوم به دو بخش تقسیم شده، که یکی نقاشی و مینیاتور و دیگری خط و کتابت را عرضه می‌کند. زیرزمین موزه نیز محل برپایی نمایشگاههای موقت است، که تاکنون بیش از ۲۰ نمایشگاه موقت در آن برگزار شده است.

۶- موزه هنرهای ملی

موزه هنرهای ملی در سال ۱۳۰۹، در عمارت حوضخانه باغ نگارستان که از اثنیه قرن سیزدهم هجری است، تشکیل شد. آثار عرضه شده در این موزه را بیشتر مینیاتورهایی شامل می‌شوند که در آغاز قرن اخیر، به شیوه نقاشیهای قرن دهم نقاشی شده‌اند. بیشتر این آثار یادگار کارگاههای

اطراف موزه‌اند که عبارتند از: کارگاه خاتم کاری، کارگاه منبت - کاری، کارگاه سرامیک، کارگاه نقاشی (شامل بخشهای مینیاتور، تذهیب و نقش قالی)، کارگاه گلیم - بافی و کارگاه زری و مخمل بافی. موزه به علت تعمیرات از مرداد ماه ۱۳۶۲ تعطیل و در بهمن ماه ۱۳۶۳ بازگشایی شد.

سازمان میراث فرهنگی و اداره کل موزههای تهران

اداره کل هنرهای زیبای کشور، در بهمن‌ماه سال ۱۳۲۹، به منظور حفظ آثار هنری و احیا و توسعه هنرهای ملی تأسیس شد و تا دهم مهرماه ۱۳۴۰ زیر نظر وزارت فرهنگ فعالیت می‌کرد.

اداره کل هنرهای زیبای کشور، در بدو تأسیس، با دو واحد هنرستانهای موسیقی و اداره هنرهای ملی شروع به کار کرد و به تدریج با ایجاد سازمان همکاریهای سمعی و بصری تهران و شهرستانها و تولید فیلم و همچنین توسعه کارگاههای هنرهای ملی، تأسیس هنرستانهای هنرهای زیبا و موسیقی و ایجاد موزه‌های مردم‌شناسی، هنرهای ملی، هنرهای تزیینی و موزه آبادان و نیز تأسیس اداره کلاسهای آزاد هنری تا سال ۱۳۴۰ به فعالیتهای خود ادامه داد. در آذرماه سال ۱۳۴۳، وزارت فرهنگ و هنر واحدهای فوق را در بر گرفت و این وضعیت تا اواخر سال ۱۳۵۷، همچنان باقی بود.

از اوایل سال ۱۳۵۸، پس از تغییراتی چند در شکل وزارت فرهنگ و هنر، سرانجام برخی از واحدهای این وزارتخانه زیر پوشش وزارت ارشاد اسلامی قرار گرفت و شماری از آنها به وزارت فرهنگ و آموزش عالی واگذار شد.

سازمان میراث فرهنگی کشور، به استناد قانون مصوب دهم بهمن‌ماه ۱۳۶۴ شکل گرفت و سرانجام فعالیت خود را به‌طور رسمی و مستقل از فروردین‌ماه سال ۱۳۶۶، به منظور فراهم آوردن موجبات پیشرفت و حفظ و شناساندن میراث کهن و تمدن باستانی کشور آغاز کرد و برای رسیدن به این هدف، زمینه‌های پژوهش، نظارت، حفظ و احیا و معرفی را به عنوان وظایف اصلی خویش مورد توجه قرار داد. طبق ماده ۵ اساسنامه سازمان به‌منظور هم‌آهنگی بیشتر در امور مربوط به میراث فرهنگی در سطح کشور، شورای سازمان متشکل از ۸ عضو به شرح زیر تشکیل می‌گردد:

۱- وزیر فرهنگ و آموزش عالی (رئیس شورا) ۲- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی ۳- وزیر کشور ۴- وزیر دادگستری ۵- وزیر امور خارجه ۶- وزیر مسکن و شهرسازی ۷- مدیرعامل سازمان صدا و سیما ۸- رئیس سازمان (دبیر شورا)

در تشکیلات جدید سازمان میراث فرهنگی کشور، با ایجاد مدیریت موزه‌ها و نمایشگاهها که به کار نظارت و برنامه‌ریزی در موزه‌های کشور می‌پردازد، اداره کل موزه‌ها با عنوان تازه اداره کل موزه‌های تهران، زیر نظر معاونت اجرایی سازمان به انجام وظیفه در سطح موزه‌های تابع خود در پایتخت مشغول شد. البته محدود شدن وظایف اجرایی این اداره کل در سطح موزه‌های تهران، مانعی بر سر راه به کارگیری تجربیات دیگر واحدهای سازمان ایجاد نکرده است و این همکاریها تاکنون ادامه داشته و تصور می‌شود که پس از این نیز همچنان ادامه یابد.